

Nr 53.

Ankom till riksdagens kansli den 6 juni 1942 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 14 juni 1940 (nr 503) angående upplösning av vissa sammanslutningar m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 8 maj 1942 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 259, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

L a g

om fortsatt giltighet av lagen den 14 juni 1940 (nr 503) angående upplösning av vissa sammanslutningar m. m.

Härigenom förordnas, att lagen den 14 juni 1940 angående upplösning av vissa sammanslutningar m. m., vilken enligt lag den 21 februari 1941 (nr 77) gäller till och med den 30 juni 1942, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1943.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft följande i anledning av propositionen inom riksdagen väckta motioner, nämligen:

inom första kammaren:

nr 255 av herr *Gustavson m. fl.*;

nr 260 av herr *Johan Bernhard Johansson m. fl.*; samt

inom andra kammaren:

nr 362 av herr *Hammarlund m. fl.*;

nr 371 av herr *Skoglund i Doverstorp m. fl.*;

nr 372 av herr *Håstad.*

I motionerna I: 255 och II: 362, vilka äro likalydande, hemställes, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t göra framställning om utarbetande av förslag till komplettering och utbyggande av lagen den 14 juni 1940 (nr 503) angående upplösning av vissa sammanslutningar m. m., varigenom denna bringas att bättre motsvara det allvarliga lägets krav, ävensom att förslag i sådant syfte snarast måtte föreläggas riksdagen.

I motionerna I: 260 och II: 371, vilka äro likalydande, hemställes, att riksdagen i anledning av propositionen ville för sin del besluta, att lagen den 14

juni 1940 angående upplösning av vissa sammanslutningar m. m., vilken enligt lag den 21 februari 1941 (nr 77) gäller till och med den 30 juni 1942, skall — med nedan angivna ändrade lydelse av 1, 2 och 3 §§ — äga fortsatt giltighet från och med den 1 juli 1942 till och med den 30 juni 1943.

1 §.

Sammanslutning — — — upplöst.

Under tid — — — därom.

Upplöst sammanslutnings verksamhet må ej i något avseende fortsättas, och ny sammanslutning må icke bildas för att helt eller delvis fortsätta sådan verksamhet.

2 §.

Upplöst — — — besluta. *Vad sålunda är stadgat skall gälla jämväl be-
träffande egendom, vilken ej tillhör upplöst sammanslutning men som up-
penbarligen för sammanslutningens räkning innehaves av fysisk eller juri-
disk person eller som är ställd till sammanslutningens förfogande av någon,
som ägt kännedom om att sammanslutningens verksamhet var sådan, som i
1 § sägs, eller skäligen bort det misstänka.*

Har sammanslutning — — — omhändertaga och förvalta egendom, som
i första stycket sägs.

3 §.

Den som — — — verksamhet, såsom genom att deltaga i beslut eller be-
vista sammanträde eller genom att erlagga avgift eller tillhandahålla lokal
eller redskap eller genom att bilda eller deltaga i sammanslutning, som är
avsedd att fortsätta den förbjudna verksamheten, straffes — — — två år.
Är brottet — — — dömas. Böter — — — kronan.

Vad i — — — fängelse.

Egendom, som användes för att främja fortsättningen av den förbjudna
verksamheten, skall dömas förverkad till kronan, där icke egendomen uppen-
barligen nyttjats utan ägarens eller hans ställföreträdares vetskap.

I motionen II: 372 hemställes, »att riksdagen vid behandlingen av proposi-
tion nr 259 angående förlängning av den s. k. upplösningslagen för sin del
måtte i lagens 1 §, första stycke, besluta ett tillägg av till sin innebörd för-
slagsvis följande lydelse:

Sammanslutning, vars — — — landet eller som underhåller utländska för-
bindelser av beskaffenhet att allvarligt rubba tilliten till medlemmarnas tro-
het mot riket, må — — — upplöst.»

I fråga om motiveringen till motionärernas yrkanden får utskottet hän-
visa till motionerna.

*Lagen den 14 juni 1940 angående upplösning av vissa sammanslutningar
m. m. bereder bl. a. möjlighet att i viss ordning upplösa sammanslutning,
vars verksamhet åsyftar att med våldsamma medel eller med hjälp av främ-
mande makt omstörta eller förändra rikets statsskick eller vars verksamhet
är ägnad att sätta rikets säkerhet i fara eller att allvarligt störa ordningen
inom landet.*

Lagen har följande lydelse:

1 §.

Sammanslutning, vars verksamhet åsyftar att med våldsamma medel eller med hjälp av främmande makt omstörta eller förändra rikets statsskick eller vars verksamhet är ägnad att sätta rikets säkerhet i fara eller att allvarligt störa ordningen inom landet, må av Konungen och riksdagen genom samfällt beslut förklaras upplöst.

Under tid då riksdagen ej är samlad, äger Konungen, om fara är i dröjsmål, förbjuda sådan sammanslutning, som i första stycket avses, att tills vidare fortsätta sin verksamhet; dock må förbud som nu sagts ej meddelas med mindre Konungen låtit riksdagskallelse utgå eller riksdagen ändock skall sammanträda inom trettio dagar. Har ej inom trettio dagar från nästföljande riksdags början riksdagen bifallit av Konungen gjord framställning om upplösning av sammanslutningen, skall förbudet, såframt det ej dessförinnan återkallats, upphöra att gälla efter utgången av nämnda tid. Förbudet skall upphävas, därest riksdagen hemställer därom.

Har sammanslutning förklarats upplöst, må ny sammanslutning icke bildas för att fortsätta dess verksamhet. Vad sålunda stadgas skall äga motsvarande tillämpning, då sammanslutning förbjudits att tills vidare fortsätta sin verksamhet, dock endast för den tid förbudet varar.

2 §.

Upplöst sammanslutnings egendom vare förverkad till kronan, såvitt ej Konungen och riksdagen annorlunda besluta.

Har sammanslutning förklarats upplöst eller har Konungen förbjudits sammanslutning att tills vidare fortsätta sin verksamhet, äger Konungen uppdraga åt myndighet eller annan att efter de anvisningar, Konungen finner skäl meddela, omhändertaga och förvalta sammanslutningens egendom.

3 §.

Den som, efter det sammanslutning förklarats upplöst eller förbjudits att tills vidare fortsätta sin verksamhet, fortsätter eller främjar fortsättningen av sammanslutningens verksamhet, såsom genom att deltaga i beslut eller bevista sammanträde för främjande av dess syfte eller genom att erlagga avgift eller tillhandahålla lokal eller redskap eller genom att bilda eller deltaga i sammanslutning, som uppenbarligen är avsedd att fortsätta den förbjudna verksamheten, straffes, där ej gärningen enligt allmänna strafflagen är belagd med svårare straff, med fängelse eller straffarbete i högst två år. Är brottet ringa eller äro omständigheterna eljest synnerligen mildrande, må till dagsböter dömas. Böter tillfalla kronan.

Vad i 2 kap. 18 § strafflagen stadgas om förlust av ämbete, tjänst eller annan allmän befattning och om obehörighet därtill skall ock gälla, där någon för brott mot denna lag dömes till fängelse.

Egendom, som med ägarens eller hans ställföreträdarens samtycke användes för att främja fortsättningen av den förbjudna verksamheten, må dömas förverkad till kronan.

4 §.

Åtal för brott mot 3 § anhängiggöres vid allmän domstol och utföres av allmän åklagare.

5 §.

Konungen meddelar de närmare föreskrifter, som erfordras för tillämpningen av denna lag.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och gäller till och med den 31 mars 1941. Förbud som i 1 § andra stycket sägs skall ej gälla längre än lagen äger giltighet. Vad i lagen stadgas om sådant under tiden för lagens giltighet begånget brott, som i lagen avses, samt om förverkande skall äga tillämpning även efter det lagen i övrigt upphört att gälla.

Lagen äger enligt lag den 21 februari 1941 (nr 77) giltighet till och med den 30 juni 1942.

I propositionen uttalar *föredragande departementschefen, statsrådet Westman*, att giltighetstiden för ifrågavarande lagstiftning torde böra förlängas, förslagsvis till och med den 30 juni 1943.

Lagrådet har lämnat det upprättade förslaget till lag om fortsatt giltighet av upplösningslagen utan erinran.

Utskottet.

Utskottet har icke något att erinra mot Kungl. Maj:ts förslag om förlängning av upplösningslagens giltighetstid.

De i motionerna framställda yrkandena syfta till en revision av upplösningslagen. Sålunda hemställas i motionerna I: 255 och II: 362 att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära förslag till komplettering och utbyggnad av lagen, under det att motionerna I: 260 samt II: 371 och 372 gå ut på att riksdagen för sin del måtte besluta vissa ändringar i lagen. Yrkandena i samtliga motionerna grundas å den uppfattningen, att upplösningslagen i sin nuvarande utformning icke skulle ha erforderlig effektivitet.

Att man icke kan helt förhindra en samhällsskadlig verksamhet genom förordnande om upplösningslagens tillämpning å viss organisation, är obestridligt. Redan vid lagens tillkomst påpekade första lagutskottet i sitt av riksdagen godkända utlåtande (nr 52), att en lucka i straffbestämmelserna förelåg genom att fortsättandet av en upplöst sammanslutnings verksamhet icke vore straffbart om gärningen förövades genom tryckt skrift. Och i den vid innevarande riksdag behandlade propositionen nr 27 angående ändringar i 8 kapitlet strafflagen erinrade chefen för justitiedepartementet om att grundlagen icke medgiver riksdagsledamots uteslutning ur riksdagen, därför att det parti denne tillhör blivit upplöst, och att icke heller ett upplöst partis tidningsorgan kunna indragas eller eljest förhindras utkomma enbart på grund av att partiet förklarats illegalt. För att ett ingripande enligt upplösningslagen skulle helt fylla sitt ändamål erfordrades sålunda ytterligare åtgärder, vilka skulle innebära en sådan inskränkning i de av författningen garanterade allmänna fri- och rättigheterna, att den måste väcka betänksamhet. Samtidigt som åtskilliga skärpningar föreslogos i 8 kapitlet strafflagen framhölls i propositionen att frågan om att tillgripa mera vittgående mått

och steg bleve beroende på huruvida de föreslagna åtgärderna visade sig tillfyllest. Mot dessa uttalanden gjorde riksdagen icke någon erinran. I den mån en komplettering av lagstiftningen erfordrar grundlagsändringar, ankommer det ej på utskottet att upptaga fråga därom. Utskottet vill påpeka, att vissa motioner, vilka avse att göra ett beslut om upplösning mera effektivt, äro under behandling av konstitutionsutskottet. Sådana omständigheter ha enligt utskottets mening icke tillkommit att riksdagen nu borde göra framställning till Kungl. Maj:t om ändringar i upplösningslagen, och utskottet kan alltså ej tillstyrka det i motionerna I: 255 och II: 362 framställda yrkandet därom.

De yrkanden om ändringar i upplösningslagen, som framställts i motionerna I: 260 samt II: 371 och 372, taga sikte på vissa särskilt angivna bestämmelser i lagen. Emellertid torde det vara lämpligt, att prövningen, huruvida ändring i upplösningslagen på dessa punkter är erforderlig för att göra ett upplösningsbeslut tillräckligt effektivt, i första hand får ankomma på Kungl. Maj:t i samband med ståndpunktstagande till frågan om lagen skall sättas i tillämpning. Enligt utskottets mening föreligger därför ej anledning för riksdagen att nu taga ställning till de i dessa motioner framförda ändringsförslagen.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

A) att det genom förevarande proposition framlagda lagförslaget måtte av riksdagen antagas; samt

B) att de i ämnet väckta motionerna, I: 255 och 260 samt II: 362, 371 och 372, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 4 juni 1942.

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar *Schlyter*, *Gärde*, *Wagnsson**, *Karl Emil Johanson*, *Branting*, *Theodor Magnusson*, *Sandström* och *Albert Andersson**;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist*, *Gezelius*, *Hedlund* i Östersund, *Olsson* i Mellerud och *Berg*, fru *Gustafson* samt herrar *Nilson* i Eskilstuna och *Gustafsson* i Lekåsa.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Karl Emil Johanson, Sandström, Gezelius och Gustafsson* i Lekåsa, vilka anförde:

»Lagen den 14 juni 1940 angående upplösning av vissa sammanslutningar m. m. är uppenbarligen behäftad med sådana brister, att densamma, i händelse av dess tillämpning, icke skulle medföra den med lagen åsyftade verkan.

Vissa av dessa brister ha påtalats i tidigare väckta motioner, vari föreslagits tilläggslagstiftning rörande förverkande av allmänna uppdrag.

Härutöver synes emellertid erforderligt att vidtaga vissa ändringar i avfattningen av själva upplösningslagens text. På sätt framhållits i motionerna I: 260 och II: 371 torde sålunda erfordras en omformulering av 1 § i syfte att förhindra, att upplöst sammanslutning i annan form fortsätter sin verksamhet. En komplettering erfordras därutöver av 2 §, så att det förverkande av upplöst sammanslutnings egendom, varom denna paragraf handlar, kan göras tillämpligt även mot juridiska personer och andra, vilka för sammanslutningens räkning omhänderha egendom. Ytterligare torde erfordras en omredigering av 3 §, så att straffbestämmelsen därstädes i förekommande fall effektivt kan tillämpas. Jämväl bestämmelsen i denna paragraf om förverkande av viss egendom synes böra erhålla ändrad avfattning i syfte att bättre möjliggöra dess tillämpning.

I nyss berörda motioner ha förslag framlagts om sådana ändringar i upplösningslagen.

Då emellertid första lagutskottet icke till realbehandling upptagit sagda förslag, anse vi oss icke nu kunna yrka, att riksdagen omedelbart skall kunna taga ståndpunkt därtill.

På grund härav tillåta vi oss yrka, att riksdagen ville

A) antaga det genom förevarande proposition framlagda lagförslaget,

B) i anledning av de i ärendet väckta motionerna i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning angående erforderliga ändringar eller tillägg i lagen den 14 juni 1940 angående upplösning av vissa sammanslutningar m. m. i syfte att sagda lag skall möjliggöra ett effektivt bekämpande av däri avsedda sammanslutningar ävensom att Kungl. Maj:t ville förelägga riksdagen de förslag, vartill utredningen kan föranleda.»